

Miljø- og Fødevarerministeriet
Naturstyrelsen

Natura 2000-plan 2016-2021

**Suså, Tystrup-Bavelse Sø, Slagmosen,
Holmegårds Mose og Porsmosen**

Natura 2000-område nr. 163

Habitatområde H145, H146 og H194

Fuglebeskyttelsesområde F91 og F93

Kolofon

Titel:

Natura 2000-plan 2016-2021
Suså, Tystrup-Bavelse Sø, Slagmosen,
Holmegårds Mose og Porsmosen
Natura 2000-område nr. 163
Habitatområde H145, H146 og H194
Fuglebeskyttelsesområde F91 og F93

Emneord:

Habitatdirektivet, fuglebeskyttelsesdirektivet,
Miljømålsloven, Natura 2000-plan.

Udgiver:

Miljø- og Fødevareministeriet, Naturstyrelsen

Ansvarlig institution:

Naturstyrelsen
Haraldsgade 53
2100 København Ø
www.naturstyrelsen.dk

Copyright:

Naturstyrelsen, Miljø- og Fødevareministeriet

Sprog:

Dansk

År:

2016

ISBN nr.

978-87-7091-859-6

Dato:

April 2016

Forside:

Suså bugter sig gennem landskabet. Fotograf: Jan
Kofod Winther

Resume:

Natura 2000-plan for Suså, Tystrup-Bavelse Sø,
Slagmosen, Holmegårds Mose og Porsmosen (nr.
163). Natura 2000-planen skal sikre
naturtilstanden for områdets udpegede arter og
naturtyper og bidrage til gunstig bevaringsstatus.
Der er foretaget tilstandsvurdering af levesteder
og naturtyper, og der fastlægges målsætninger og
indsatser for naturtyperne og arterne.

Må citeres med kildeangivelse

Indhold

1. Natura 2000-planlægning	5
1.1 Natura 2000-planen er bindende for myndighederne.....	6
1.2 Naturtilstand og gunstig bevaringsstatus	7
2. Områdebeskrivelse.....	8
2.1 Områdets udpegningsgrundlag.....	9
2.2 Tilstanden for områdets udpegede natur	10
2.2.1 Terrestriske naturtypers arealfordeling og tilstand.....	10
2.2.2 Sønaturtypers tilstand	11
2.2.3 Artslevesteders tilstand	12
2.2.4 Ynglefugles levesteders tilstand	13
3. Målsætninger	14
3.1 Overordnet målsætning for Natura 2000-området	14
3.2 Konkrete målsætninger for naturtyper og arter	15
3.3 Modstridende naturinteresser.....	16
4. Indsatsprogram.....	17

En målrettet indsats for dansk natur

Miljø- og Fødevarerminister
Esben Lunde Larsen

De 252 Natura 2000-områder indeholder nogle af Danmarks største og mest værdifulde naturområder. De ligger fordelt i hele landet fra nord til syd og øst til vest og repræsenterer en stor del af den danske biodiversitet. Hvert område har en plan, og nu offentliggøres Natura 2000-planerne for 2016-21.

Natura 2000-planlægningen blev iværksat af VK-regeringen i 2004 med nationale mål for gennemførelse af EU's naturdirektiver og tilskud til de lodsejere, der vil være med.

I planperioden 2016-21 vil der i halvdelen af Natura 2000-områderne være nye og mere grundlæggende indsatser for at sikre noget af Danmarks bedste natur. I de øvrige områder skal den indsats, der allerede er planlagt færdiggøres og vedligeholdes. Der er med de nye planer i særdeleshed fokus på de frivillige plejegræsordninger og en forbedring af tilskudssatserne hertil.

Fokus for indsatsen i perioden 2016-21 er:

- At færdiggøre og konsolidere indsatsen fra den første generation planer.
- At fortsætte arbejdet med at sikre naturpleje på de arealer, hvor det er nødvendigt for at sikre og forbedre naturtilstanden.
- At der i et mindre antal områder startes en indsats for at forbedre naturen gennem sammenkædning af eksisterende og særlig sårbar natur.
- At sikre en indsats mod invasive arter og målrettet forbedre levesteder for bl.a. truede ynglefugle.

Frivillighed er hjørnестenen i gennemførelse af planerne for at fastholde den positive lodsejertilgang til sikring af naturen. Lodsejere og kommuner har allerede vist, at de gerne vil være med og har i stort omfang gennemført en målrettet naturindsats.

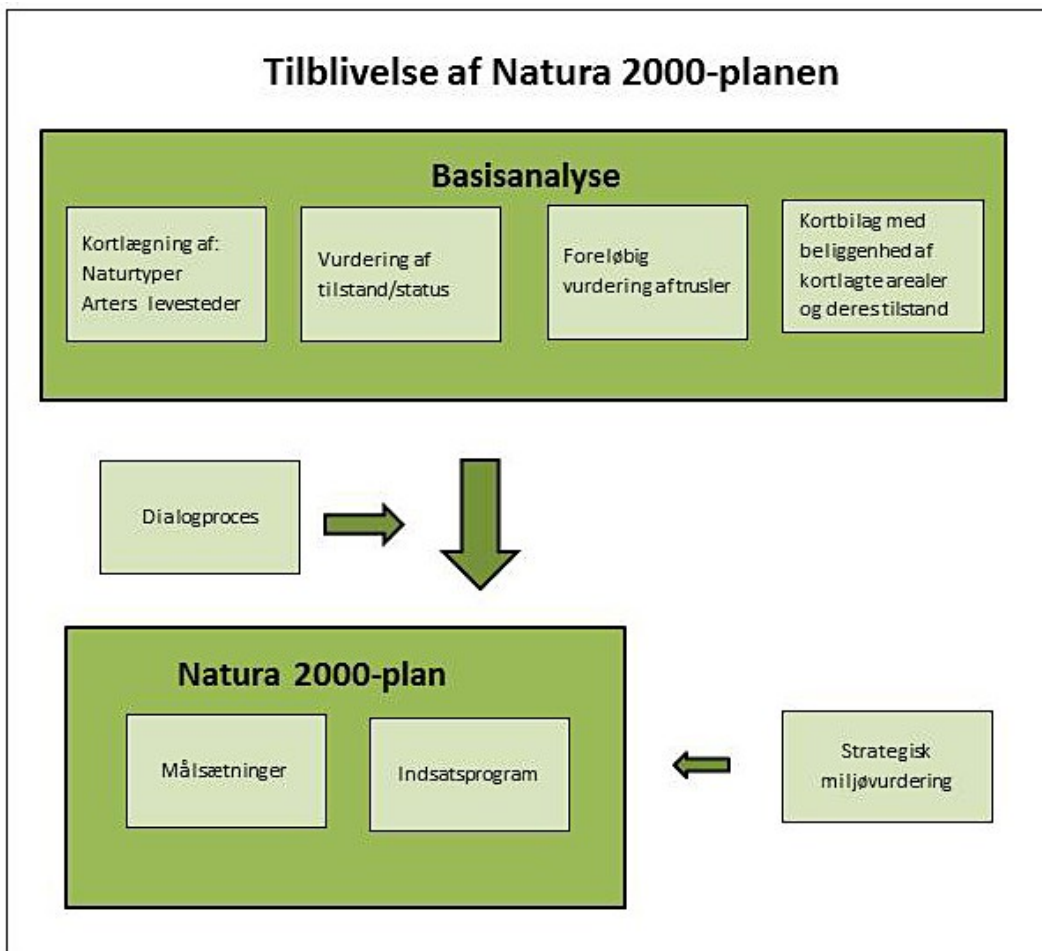
Jeg takker for de mange synspunkter og forslag, som lodsejere, kommuner og foreninger har bidraget med undervejs i den lange planproces. Der er også rejst spørgsmål, som ikke direkte vedrører planlægningen; men som er centrale for den danske gennemførelse af EU-forpligtigelser. Det gælder f.eks. spørgsmål om regulering af husdyrbrug, afgrænsning af Natura 2000-områder og om bestemmelsen af de enkelte naturtyper. Spørgsmål som Miljø- og Fødevarerministeriet belyser og håndterer i anden sammenhæng.

Jeg ser frem til, at alle parter fortsat gør en indsats for at sikre vores natur og bidrager til den fortsatte diskussion af mål og midler i naturforvaltningen.

1. Natura 2000-planlægning

EU's Natura 2000-direktiver (fuglebeskyttelsesdirektivet- og habitatdirektivet) forpligter Danmark til at gøre den nødvendige indsats for at sikre eller genoprette gunstig bevaringsstatus for en række naturtyper og arter, som på europæisk plan er sjældne, truede eller karakteristiske. Det sker ved at imødegå væsentlige negative påvirkninger og ved at opnå og sikre en god eller gunstig naturtilstand bl.a. gennem hensigtsmæssig forvaltning af de udpegede Natura 2000-områder. Med en målrettet forvaltningsindsats i områderne bidrager Danmark til at sikre den europæiske natur og dens biologiske mangfoldighed.

Med henblik på at fastsætte de langsigtede mål og prioritere den nødvendige indsats udarbejder Naturstyrelsen efter bestemmelserne i miljømålsloven og skovloven en Natura 2000-plan, der dækker hvert af de 252 udpegede beskyttelsesområder. Natura 2000-planen revideres hvert 6. år, dog gælder planlægningen for de skovbevoksede, fredskovpligtige arealer (skovloven) for 12 år. De langsigtede mål gælder for flere planperioder, mens retningslinjerne for indsats revideres i hver planperiode.

Processen i tilblivelsen af en Natura 2000-plan.

Den foreliggende plan afløser i 2016 den gældende Natura 2000-plan 2010-15 efter miljømålsloven, idet indsatsprogrammet for planperioden 2010-15 forudsættes gennemført indenfor den gældende planperiode (jvf. denne plans indsatsprogram, afsnit 4), mens de dele af planerne, som er udarbejdet efter skovloven gælder fra 2010-21. Denne plan er således 2. generation af Natura 2000-plan for arealer, der ikke er omfattet af skovloven.

På grundlag af erfaringerne med de første Natura 2000-planer reviderede folkettinget i 2013 miljømålsloven med henblik på at sikre en bedre dialog og inddragelse i Natura 2000-planlægningen og i gennemførelsen af planerne. Desuden er der indgået aftale mellem regeringen og Kommunernes Landsforening om, at 2. plangeneration i højere grad skal tage afsæt i mål- og rammestyrt af kommunernes gennemførelse af planerne. I denne plan kommer det til udtryk i rammerne for planperiodens indsats.

Natura 2000-planen gælder for de arter og naturtyper, der har begrundet udpegningen af det enkelte beskyttelsesområde; men bidrager også til at sikre andre arter og naturtyper, som forekommer i områderne. Natura 2000-planen har fokus på arealrelaterede indsats og rummer ikke indsatskrav vedrørende vandkvalitet, som sikres gennem vandplanlægningen, ligesom der heller ikke stilles konkrete krav til reduktion af kvælstofdeposition, som ligeledes reguleres ad anden vej, ikke mindst gennem husdyrgodkendelsesloven.

1.1 Natura 2000-planen er bindende for myndighederne

Natura 2000-planen er bindende, således at alle myndigheder i deres arealdrift, naturforvaltning eller ved udøvelse af deres beføjelser i henhold til lovgivningen i øvrigt skal lægge Natura 2000-planen til grund. Denne plan vedtages i 2016 og erstatter Natura 2000-plan 2010-15, hvorefter kommunerne udarbejder bindende handleplaner med fokus på opgavefordelingen mellem myndigheder og tidsfølgen for gennemførelsen af indsatsen. Offentlige lodsejere er bundet af planens langsigtede målsætninger og kan vælge at gennemføre disse direkte i egne drifts- og plejeplaner. På områder som f.eks. fiskeriloven og vildtforvaltningsloven, hvor staten er myndighed, følges op med nationale strategier.

Natura 2000-planen tilsidesætter ikke øvrig lovgivning, og den indsats, som iværksættes for at sikre planens gennemførelse, skal have de fornødne tilladelser, dispensationer m.v., evt. på grundlag af konsekvensvurderinger. I det omfang, indsatsen entydigt kan defineres som nødvendig for lokalitetens forvaltning, er en konsekvensvurdering efter habitatdirektivet ikke påkrævet, men der kan være andre hensyn efter lovgivningen, der spiller ind. Der er ikke gennemført vurdering i henhold til habitatdirektivets artikel 6.3 af de enkelte planer, idet planer, som direkte er forbundet med eller nødvendige for Natura 2000-områdets forvaltning, heller ikke er omfattet af kravet om screening og evt. konsekvensvurdering. Desuden er der ikke i planen taget stilling til forvaltningsindsatsens lokalisering eller valgte forvaltningsmetoder.

Der er i Natura 2000-planen taget stilling til afvejning mellem modsatrettede naturinteresser i de tilfælde, hvor sådanne allerede på nuværende tidspunkt i planlægningen kan forudses, og hvor en sådan afvejning er forbundet med eller nødvendig for forvaltningen af området. Eventuelt konkrete konsekvenser af denne afvejning vil blive afklaret i forbindelse med gennemførelsen af planen og valg af virkemidler.

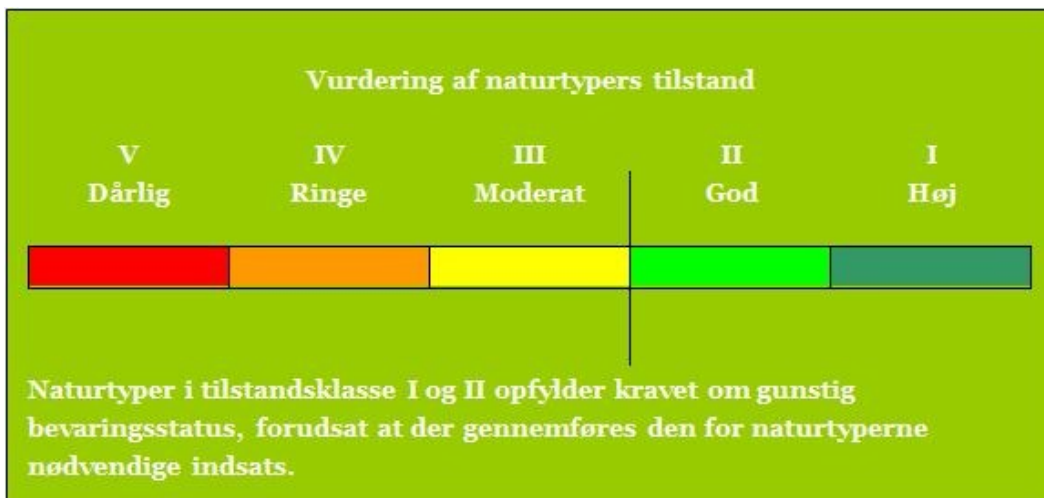
Natura 2000-planens målsætninger er bindende og skal anvendes ved konsekvensvurdering i forbindelse med myndighedsudøvelse, jf. Miljøministeriets bekendtgørelse nr. 408 af 1. maj 2007 (med senere ændringer) om udpegning og administration af internationale naturbeskyttelsesområder samt beskyttelse af visse arter og tilsvarende regler om konsekvensvurdering i andre ministeriers lovgivning.

Indsatsprogrammets retningslinjer er ligeledes bindende og danner sammen med målsætningerne for naturen i området grundlag for handleplan, samt eventuel anden prioritering af forvaltningsindsats i området. Retningslinjer for skovbevoksede, fredskovpligtige arealer, der er gældende til og med 2021, er indskrevet i Natura 2000-plan 2009-15 for området.

1.2 Naturtilstand og gunstig bevaringsstatus

Danmark har en forpligtelse til at sikre eller genoprette gunstig bevaringsstatus for de naturtyper og arter, der begrunder udpegningen af de enkelte Natura 2000-områder. Bevaringsstatus er en vurdering af, hvordan naturtypens eller artens tilstand vil være i fremtiden, såfremt der ikke sker ændringer i udnyttelsen, de negative påvirkninger eller forvaltningen i forhold til i dag, og der er således tale om en slags prognose for naturtypernes og arternes udviklingsretning.

Til brug for Natura 2000-planlægningen er der for en række naturtyper og nogle arter udviklet et naturtilstandssystem, der på baggrund af artsammensætning og umiddelbart synlige, forvaltningsbare strukturparametre som f.eks. tilgroning, udtørring og forstyrrelser angiver den aktuelle tilstand for naturtypen eller artens levested, jf. Miljøministeriets bekendtgørelse nr. 815 af 27. juni 2007 med senere revisioner om klassificering og fastsættelse af mål for naturtilstanden i internationale naturbeskyttelsesområder. Tilstanden opgøres på en skala fra I-V, hvor naturtyper eller levesteder i tilstandsklasse I og II med en vedvarende nødvendig drift har gunstig bevaringsstatus, mens der for naturtyper eller arters levesteder i tilstandsklasse III-V typisk skal gennemføres en større indledende forvaltningsindsats, før en vedvarende drift vil være tilstrækkeligt til at sikre arealet på sigt.

Tilstandsklasser for naturtyper

De enkelte parametre i tilstandssystemet gennemgås i basisanalyserne, og det kan heraf ses, hvilke tiltag der kan iværksættes for at sikre eller genoprette naturtyperne eller arternes levesteder.

2. Områdebeskrivelse

Natura 2000-området består af tre habitatområder og to fuglebeskyttelsesområder. Mål og indsats for udpegningsgrundlaget for hhv. habitat- og fuglebeskyttelsesområderne gælder kun for arealer inden for den pågældende udpegning.

Dette Natura 2000-område er specielt udpeget på grundlag af en væsentlig tilstedeværelse af naturtyperne højmose, avneknippemose, indlandssalteng, kildevæld og vandløb samt arterne tykskallet malermusling, pignmerling, lys skivevandkalv, engsnarre og havørn. Natura 2000-planens målsætninger og indsatsprogram er væsentlige elementer i beskyttelsen af disse og af en generel sikring og forbedring af området naturværdier.

Suså bugter sig gennem landskabet ved Vrangstrup Enge. Tystrup Sø anes i baggrunden. Fotograf: Jan Kofod Winther.

Natura 2000-område nr. 163 strækker sig ca. 83 km langs med Suså fra lidt vest for Rønnede til midt i Næstved by og dækker et samlet areal på 4.084 ha. På en stor del af strækningen er det kun selve Susåens åløb, der er udpeget som Natura 2000-område. I øst er mosekomplekset Holmegårds Mose, Gammellung, Tuerne og Porsmosen udpeget som fuglebeskyttelsesområde F91 og omfatter samtidigt habitatområderne H145 og noget af H194. I vest findes Tystrup-Bavelse Sø, der er udpeget til både fuglebeskyttelses- og habitatområde. Slagmosen (del af H194) og Rådmandshave (H146) ved Næstved i områdets sydlige del er habitatområder. Inden for området er 89 ha ejet af Naturstyrelsen.

Hovedparten af Natura 2000-området ligger i Næstved Kommune, men dækker også områder, der hører til Faxe, Ringsted og Sorø kommuner. Natura 2000-området ligger inden for hovedvandopland 2.5.

En mere detaljeret områdebeskrivelse findes i basisanalysen.

2.1 Områdets udpegningsgrundlag

Udpegningsgrundlag for Habitatområde nr. 145		
Naturtyper:	Næringsrig sø (3150)	Brunvandet sø (3160)
	Tidvis våd eng (6410)	Urtebræmme (6430)
	Højmose* (7110)	Nedbrudt højmose (7120)
	Hængesæk (7140)	Avneknippemose* (7210)
	Rigkær (7230)	Skovbevokset tørvemose* (91D0)
	Elle- og askeskov* (91E0)	
Arter:	Lys skivevandkalv (1082)	Stor vandsalamander (1166)
	Mygblomst (1903)	

Udpegningsgrundlag for Habitatområde nr. 146		
Naturtyper:	Vandløb (3260)	Bøg på muld (9130)
	Ege-blandskov (9160)	Elle- og askeskov* (91E0)
Arter:	Sumpvindelsnegl (1016)	

Udpegningsgrundlag for Habitatområde nr. 194		
Naturtyper:	Indlandssalteng* (1340)	Søbred med småurter (3130)
	Kransnålalge-sø (3140)	Næringsrig sø (3150)
	Brunvandet sø (3160)	Vandløb (3260)
	Å-mudderbanke (3270)	Kalkoverdrev* (6210)
	Surt overdrev* (6230)	Tidvis våd eng (6410)
	Urtebræmme (6430)	Avneknippemose* (7210)
	Kildevæld* (7220)	Rigkær (7230)
	Bøg på mor (9110)	Bøg på muld (9130)
	Ege-blandskov (9160)	Skovbevokset tørvemose* (91D0)
	Elle- og askeskov* (91E0)	
Arter:	Skæv vindelsnegl (1014)	Sumpvindelsnegl (1016)
	Tykskallet malermusling (1032)	Bækklampret (1096)
	Pigsmerling (1149)	Stor vandsalamander (1166)

Udpegningsgrundlag for Fuglebeskyttelsesområde nr. 91		
Fugle:	rørdrum (Y)	sangsvane (T)
	sædgås (T)	havørn (T)
	rørhøg (Y)	pletlet rørvagtel (Y)
	engsnarre (Y)	trane (Y)
	mosehornugle (Y)	

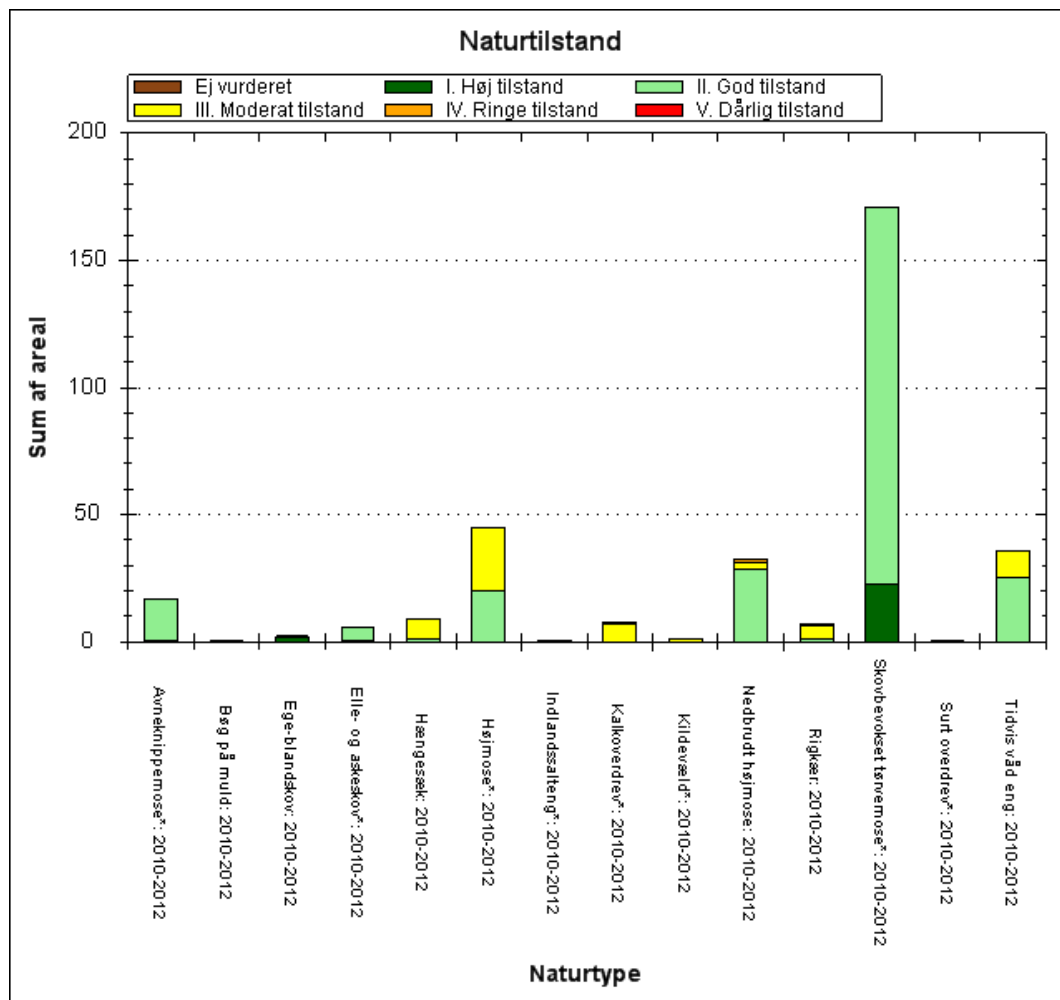
Udpegningsgrundlag for Fuglebeskyttelsesområde nr. 93		
Fugle:	sædgås (T)	havørn (Y)
	kongeørn (T)	engsnarre (Y)
	isfugl (Y)	

Naturtyper, fugle og andre arter, der udgør det gældende udpegningsgrundlag for Natura 2000-området. Tal i parentes henviser til de talkoder, som benyttes for naturtyper og arter fra habitatdirektivets bilag 1 og 2. * angiver at der er tale om en prioriteret naturtype. Ved fuglearter: "T" = trækfugl, "Y" = ynglefugl. Udpegningsgrundlag for habitatområder og fuglebeskyttelsesområder er blevet revideret som beskrevet i basisanalysen.

2.2 Tilstanden for områdets udpegede natur

Neden for er vist den vurderede tilstand for de af områdets naturtyper og levesteder for arter, hvor der er udviklet et tilstandsvurderingssystem. Se basisanalysen for beskrivelse af metoder og en mere detaljeret omtale af naturens tilstand i området.

2.2.1 Terrestriske naturtyper arealfordeling og tilstand

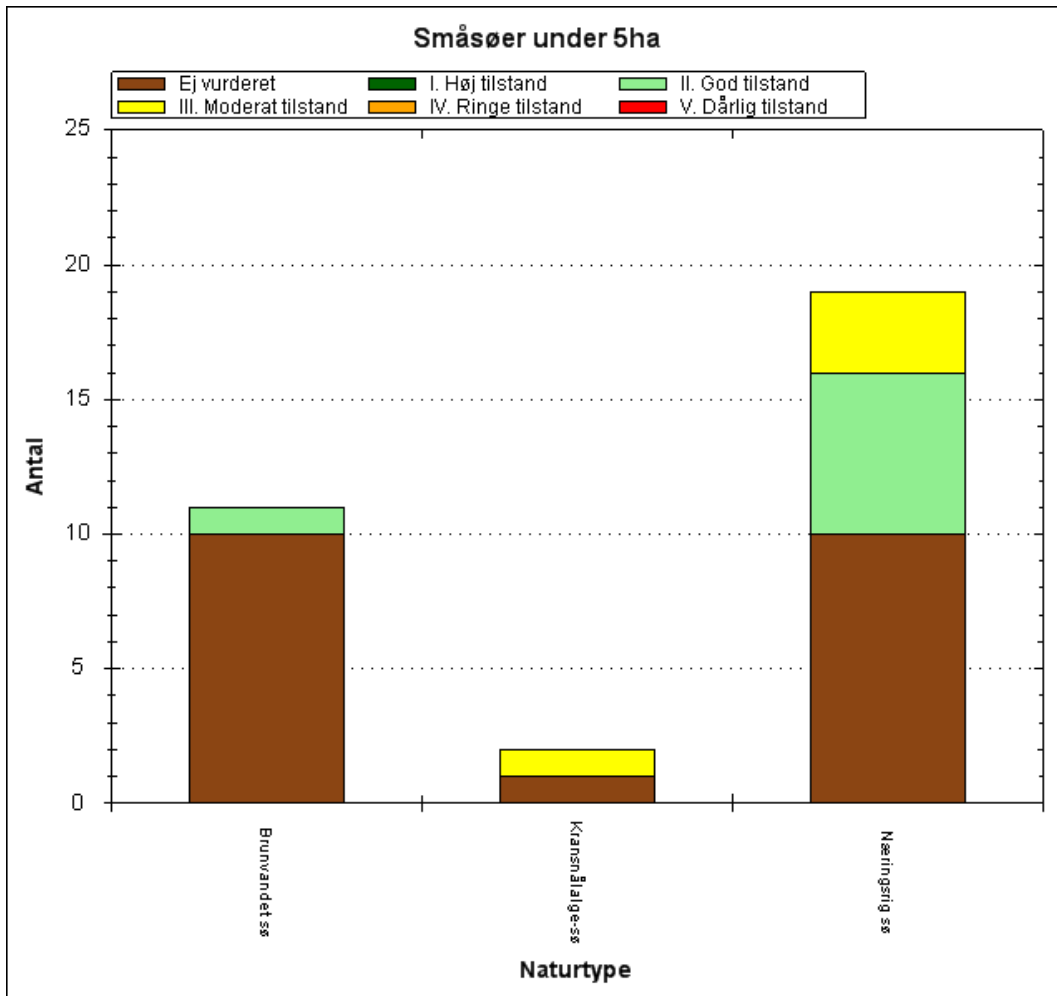

De kortlagte naturtyper areal fordelt på tilstandsklasser ved kortlægningen i 2010-12. Pga. pladshensyn har det ikke været muligt at vise data mere detaljeret end det er tilfældet i planens figurer. En mere detaljeret præsentation af data findes i basisanalysen for området eller i [MiljøGIS](#). Her vises data fra Natura 2000-basisanalyserne, revideret december 2014. Dette er de data, der ligger til grund for forslag til Natura 2000-planer 2016-21, der er sendt i høring 19. december 2014 til 10. april 2015. Det er muligt at downloade alle data, der vises i [MiljøGIS](#), således at man kan arbejde med dem i egne IT-systemer.

I dette område er der ved seneste kortlægning 2010-2012 kortlagt 156 ha terrestriske, lysåbne naturtyper og 171 ha skovnaturtyper på arealer uden fredskovspligt. De dominerende lysåbne naturtyper er højmose på 45 ha, tidvis våd eng på i alt 36 ha og avneknippemose med et samlet areal på 17 ha. For skovnaturtyperne er det altovervejende skovbevokset tørvemose, der findes på arealer uden fredskovspligt.

Skovnaturtyperne og arealerne med avneknippemose er i god til høj tilstand, mens over halvdelen af højmossearealet er i moderat tilstand. Alle forekomster af indlandssalteng, det meste med hængesæk samt næsten en tredjedel af arealerne med tidvis våd eng er i moderat tilstand. Forekomster af kildevæld, rigkær, kalkoverdrev og surt overdrev er overvejende i moderat til ringe tilstand.

2.2.2 Sønaturtypers tilstand

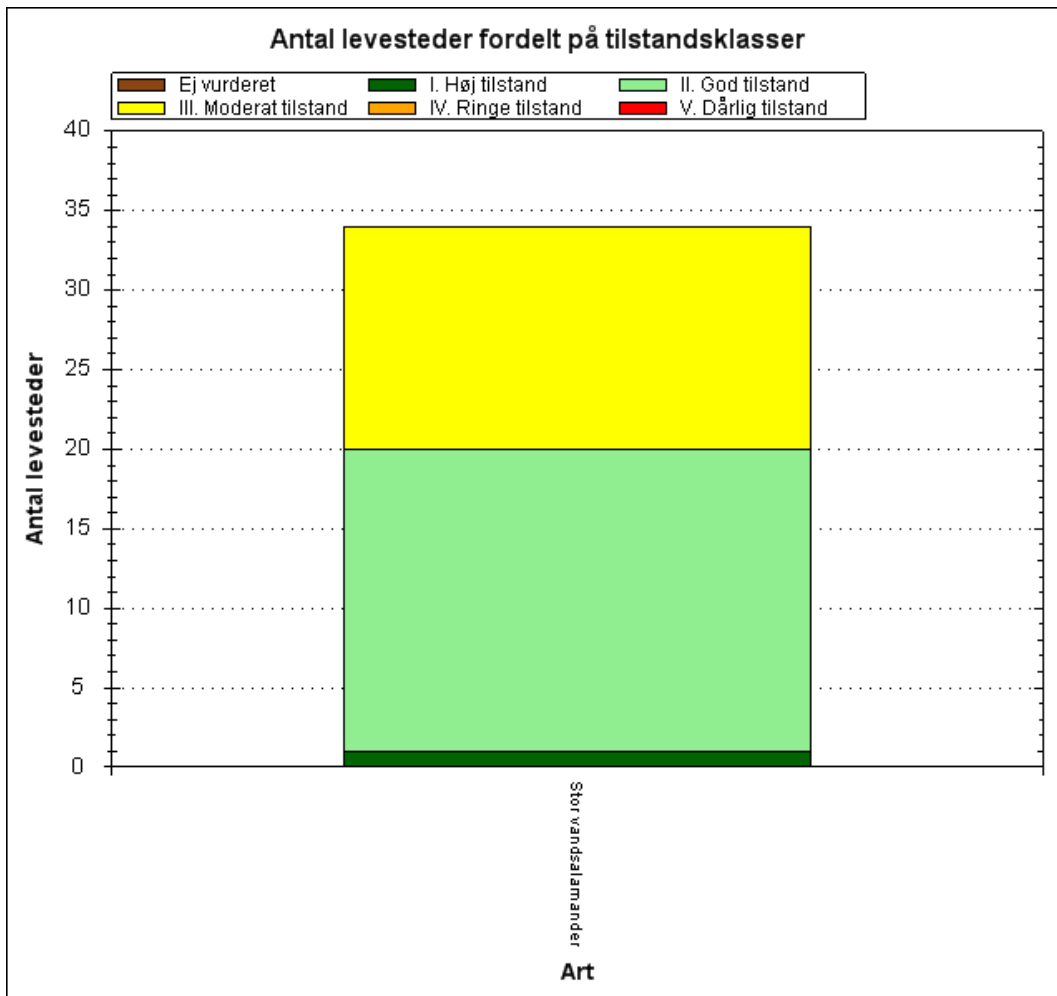

Antal og tilstand af de kortlagte små søer i området.

I alt 32 små søer er naturtypebestemt i dette område. Som det fremgår af søjlediagrammet, er 11 af små søerne tilstandsvurderede. De 21 vandhuller, der ikke er tilstandsvurderede er registreringer fra levestedskortlægningen for stor vandsalamander, hvor der er foretaget naturtypebestemmelse, men ikke en tilstandsvurdering i forhold til naturtypen. Kun levestedsvandhuller, der tilhører en af habitatdirektivets søtyper er medtaget i diagrammet.

Et vandhul tilhørende naturtypen kransålalge-sø og tre tilhørende næringsrig sø er i moderat tilstand.

2.2.3 Artslevsteders tilstand

Tilstandsvurdering af områdets kortlagte levesteder.

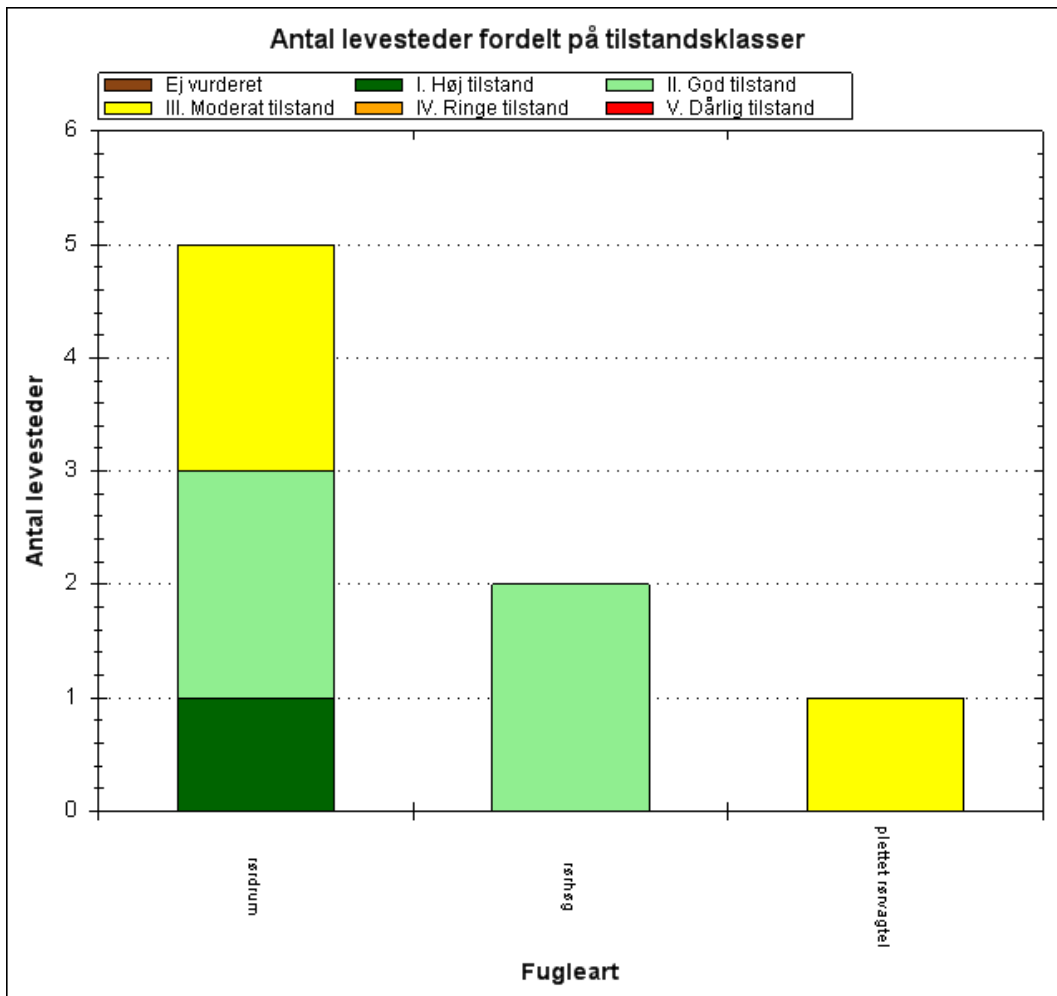
Som det fremgår af søjlediagrammet, er der i kortlagt 34 vandhuller for stor vandsalamander i dette Natura 2000-område. I de to habitatområder med levestedskortlagte vandhuller fordeler tilstandsvurderingen sig som følger:

Habitatområde nr. 145: 7 vandhuller i tilstandsklasse 2 og 10 i tilstandsklasse 3.

Habitatområde nr. 194: 1 vandhul i tilstandsklasse 1, 12 i klasse 2 og 4 vandhuller i klasse 3.

De enkelte levesteders tilstand kan ses præsenteret på kort via Naturstyrelsens [MiljøGis](#).

2.2.4 Ynglefugles levesteders tilstand

Antal og tilstand af de kortlagte levesteder for ynglefugle.

De levestedskortlagte arealer for de enkelte arter fordeler sig på tilstand som vist i søjlediagrammet ovenfor. To levesteder for rørdrum og et (to adskilte delforekomster) for plettet rørvagtel er i moderat tilstand. For rørdrum er det især rørskovsarealet inden for de enkelte kortlagte levesteder, der er udslagsgivende for tilstandsberegningen, mens det for plettet rørvagtel er levestedets vegetationsstruktur og drift.

De enkelte levesteders tilstand kan ses præsenteret på kort via Naturstyrelsens [MiljøGis](#).

3. Målsætninger

Den **overordnede målsætning** for området angiver det overordnede sigte for, hvordan området skal udvikle sig for såvel at sikre det konkrete områdes integritet som for at bidrage til opnåelse af gunstig bevaringsstatus for naturtyper og arter. Der er i den overordnede målsætning taget højde for områdets naturmæssige potentiale, og for om det rummer forekomster, der er af stor vigtighed nationalt og/eller biogeografisk. En betydning, der er vurderet ud fra:

- Stort areal, levested eller bestand
- Få nationale/biogeografiske forekomster
- Truede naturtyper/arter
- Særligt danske ansvarsnaturtyper/arter.

De **konkrete målsætninger** fastlægger de langsigtede mål for udvikling i areal og tilstand for de enkelte naturtyper og arters levesteder. De konkrete mål tager udgangspunkt i den tilstand, som er vurderet for naturtyper og arters levesteder efter tilstandsvurderingssystemet. Hvor der ikke er udviklet et sådant system skal gunstig bevaringsstatus sikres eller genoprettes på baggrund af den bedste faglige viden.

Målsætningerne rækker udover den enkelte planperiode og beskriver en tilstand, der tager hensyn til potentialet i de lokale naturforhold, og afspejler desuden en afvejning af eventuelt modstridende naturinteresser.

Myndighederne tager i deres administration af lovgivningen og deres forvaltning udgangspunkt i målsætningen for Natura 2000-område og sikrer dermed en grundlæggende beskyttelse af udpegningsgrundlaget.

Målsætningen for området er således grundlaget for vurderingen af planer og projekter, som skal foretages i henhold til de regler, der gennemfører habitatdirektivets artikel 6, stk. 3, bl.a. efter habitatbekendtgørelsen og naturbeskyttelseslovens § 19 b og skovlovens § 17, der skal sikre, at udpegningsgrundlaget i området ikke skades, herunder især at arealet af naturtyper og levesteder for arter er stabilt eller i udbredelse, at naturtypernes strukturer og funktioner fortsat er til stede, og at bestande af arterne viser, at arten på lang sigt vil kunne opretholde sig selv som en levedygtig bestanddel af dens naturlige levesteder.

3.1 Overordnet målsætning for Natura 2000-området

Ferskvandsnaturtyperne, vandløb med vandplanter og kransnålalgesø, er med Susåen og Tystrup Sø vigtige elementer, der binder dette Natura 2000-område sammen. Vandløbet med sine markante søer er udover at være stoftransportør også levested og spredningsvej for en lang række planter og dyr. Vandløbssystemet skal bl.a. være egnet for tykskallet malermusling. Genopretning af højmose og de særlige hydrologiske forhold, der gør sig gældende for denne naturtype, er i fokus i Holmegårds Mose. Af Natura 2000-områdets øvrige terrestriske naturtyper er især indlandssalteng meget speciel og sjælden på det biogeografiske niveau og kræver derfor særlig opmærksomhed. Det samme gælder for engsnarre, som findes i området med en større andel af den samlede danske bestand af arten.

Det overordnede mål for Natura 2000-område nr. 163:

- Genopretning af naturtypen aktiv højmose har højeste prioritet i Holmegårds Mose. Genopretning af højmose forudsætter hydrologisk integritet for hele området og medfører en betydelig udvidelse af det lysåbne areal.
- Vandløb sikres god struktur og vandkvalitet som godt levested for specielt tykskallet malermusling.
- Søerne sikres god vandkvalitet og opretholdes som gode fourageringsområder for bl.a. sangsvane, sædgås og troldand, over for hvilke Danmark har et særligt internationalt ansvar.
- Det prioriteres højt at opnå gunstig bevaringsstatus for tykskallet malermusling og naturtypen inlandsalteng, der begge kun findes få andre steder i landet.
- Naturtyperne kalkoverdrev (med vigtige forekomster af orkidéer), surt overdrev, tidvis våd eng og rigkær er truede og sikres forbedret tilstand. Lys skivevandkalv og mosehornugle er ligeledes truede, og arternes levesteder sikres forbedret tilstand.
- Områdets økologiske sammenhæng og robusthed (dets økologiske integritet) sikres som helhed i form af en
 - o hensigtsmæssig drift og hydrologi,
 - o lav næringsstofbelastning samt
 - o gode etablerings- og spredningsmuligheder for arterne.

3.2 Konkrete målsætninger for naturtyper og arter

Naturtyper og arter skal på sigt opnå en gunstig bevaringsstatus.

- For naturtyper og for arters levesteder, der er vurderet til natur/skovtilstandsklasse I eller II er målsætningen, at udviklingen i deres areal og tilstand er stabil eller i fremgang.
- For naturtyper og arters levesteder, der er vurderet til natur/skovtilstandsklasse III-V er målsætningen, at udviklingen i deres natur/skovtilstand er i fremgang, således at der på sigt opnås natur/skovtilstand I-II og gunstig bevaringsstatus, såfremt de naturgivne forhold giver mulighed for det.
- Det samlede areal af naturtypen/levestedet skal være stabilt eller i fremgang, hvis naturforholdene tillader det.
- For naturtyper og arter uden tilstandsvurderingssystem er målsætningen gunstig bevaringsstatus. Det betyder, at tilstanden og det samlede areal af levestederne for de udpegede ynglefugle og øvrige arter stabiliseres eller øges, således at der er grundlag for tilstrækkelige egnede yngle- og fourageringsområder for arterne.
- Natura 2000-området bidrager til at sikre eller genoprette levesteder for levedygtige bestande af de udpegede fuglearter på nationalt og/eller internationalt niveau:
 - o De kortlagte levesteder for plettet rørvagtel, rørdrum og rørhøg inden for Natura 2000-området bringes til eller fastholdes i tilstandsklasse I eller II. Levestedernes geografiske placering fremgår af basisanalysen for området.
 - o Tilstanden og det samlede areal af levestederne for engsnarre, trane, mosehornugle, havørn og isfugl som ynglefugle sikres eller øges, således at der er tilstrækkeligt med egnede ynglesteder for arterne i området. Afgørelser i forbindelse med konsekvens vurdering baseres på en konkret vurdering.
 - o Tilstanden og det samlede areal af levested for sangsvane som trækfugl i området sikres eller øges, således at der findes tilstrækkelige egnede raste- og fødesøgningssteder for arten, så området kan huse en tilbagevendende rastebestand på 210 sangsvaner.
 - o Tilstanden og det samlede areal af levestederne for sædgås, havørn og kongeørn som trækfugle i området sikres eller øges, således at der findes egnede

raste- og fødesøgningssteder for arterne. Afgørelser i forbindelse med konsekvensvurdering baseres på en konkret vurdering.

3.3 Modstridende naturinteresser

En målsætning om gunstig bevaringsstatus for en bestemt naturtype kan indebære en nedprioritering af en anden naturtype eller art, og det er nødvendigt at foretage et valg.

Arealet med habitatnaturtyperne nedbrudt højmose, skovbevokset tørvemose og elle- og askeskov kan reduceres til fordel for udvidelse af aktiv højmose og rigkær.

For at genetablere aktiv højmose fjernes en del af skovnaturtypen skovbevoksede tørvemose. Forekomsten af skovbevokset tørvemose i Holmegårds Mose er et resultat af en kolonisering som følge af menneskelig påvirkning. Det er derfor acceptabelt at nedprioritere denne skovnaturtype med henblik på at opnå gunstig bevaringsstatus for højmosen. Områdets rigkær er af høj botanisk værdi og er i nyere tid reduceret i areal pga. tilgroning med bl.a. rød-el. Der accepteres derfor en mindre reduktion i elle- og askeskov til fordel for rigkær.

Genopretning af aktiv højmose kræver en vandstandshævning. En planlagt vandstandshævning som forudsat i fredningen vil kunne påvirke arealet med den kendte forekomst af mygblomst. Der er derfor en risiko for, at bestanden af mygblomst vil blive påvirket i negativ retning. Uanset denne usikkerhed har genopretning af aktiv højmose en højere prioritet end hensynet til mygblomst.

Hvis forekomster af naturtypen kildevæld er tilgroet i nyere tid prioriteres de som lysåben naturtype på bekostning af skovnaturtypen. Dette kan konkret medføre en ubetydelig reduktion i arealet med bl.a. bøg på muld. På arealer, der er udlagt til urørt skov, bør skovnaturtyperne have højere prioritet end at tilbageføre lysåbne væld.

Holmegaard Mose – den mindst forstyrrede del. Foto. Torben Hviid

4. Indsatsprogram

Opfyldelsen af habitat- og fuglebeskyttelsesdirektivernes krav om gunstig bevaringsstatus for de naturtyper og arter, som direktiverne omfatter, er en opgave, som strækker sig over flere planperioder. Det er derfor nødvendigt at prioritere indsatsen i den enkelte planperiode, således at det sikres, at Danmark efterlever de EU-retlige forpligtelser, og der kan etableres en sammenhæng mellem indsats og tilgængelige virkemidler.

Den nationale prioritering af indsatsen i 2. planperiode sigter på, at den planlagte og igangsatte indsats i 1. planperiode fastholdes og afsluttes, og der tages hånd om særligt truede naturtyper og arter, samt at der påbegyndes en strategisk indsats for langsigtet at sikre den nødvendige pleje af de lysåbne naturarealer.

Indsatsen fra de gældende planer 2010-15 videreføres. Hvis den forudsatte indsats for planperioden 2010-15 ikke er gennemført, når de kommunale handleplaner for 2. planperiode træder i kraft, forudsættes det, at den allerede igangsatte indsats færdiggøres i 2. planperiode, med mindre den udestående indsats vil være i strid med nærværende plan.

Nedenstående retningslinjer for indsatsen er opbygget efter mål- og rammestyringsprincippet, således at den statslige plan fastlægger de krav til indsatsen i planperioden, der er nødvendige for at sikre nationalt besluttede prioriteringer.

Indsats til bedring af vandkvaliteten i overflade- og grundvand gennemføres som led i vandplanlægningen, ligesom reduktion af kvælstofdeposition sker gennem husdyrgodkendelsesloven og generelle tiltag til at mindske luftforureningen, og er således ikke en del af Natura 2000-planens indsatsprogram.

Retningslinjerne er opdelt i generelle retningslinjer, der gælder for alle områder og specifikke retningslinjer for det enkelte Natura 2000-område. Til gennemførelse af planerne stiller staten en række virkemidler til rådighed, ligesom det forudsættes, at kommunerne i mindre omfang bidrager økonomisk.

Områdets fredskovpligtige skovnaturtyper er omfattet af retningslinjer i Natura 2000-planen 2010-15 og videreføres i denne plan.

Generelle retningslinjer

Myndighederne tager i deres administration af lovgivningen og deres forvaltning udgangspunkt i målsætningen for det enkelte Natura 2000-område og sikrer dermed en grundlæggende beskyttelse af udpegningsgrundlaget.

- Der arbejdes for at sikre de lysåbne terrestriske naturtyper en hensigtsmæssig hydrologi, drift og pleje.
- Der arbejdes for at sikre egnede levesteder for områdets arter.
- Der arbejdes på at opnå størst mulig naturmæssig robusthed og sammenhæng i områdets natur ved at sikre større driftsenheder af lysåbne naturtyper.

- Hydrologiprojekter finansieret via landdistriktsprogrammet, igangsatte Life-projekter og udvidelse/sikring af levesteder fra Natura 2000-planen 2010-15 afsluttes.
- For skovnaturtyper skal sikres en skovnaturtypebevarende drift og pleje. I særlige tilfælde kan permanent ophør af drift (urørt skov) være nødvendig for at opfylde direktivforpligtelsen.
- Indsatser gennemført i 1. planperiode vedligeholdes, f.eks. ved genrydning af arealer, hvor der tidligere har været gennemført en Natura 2000-indsats.

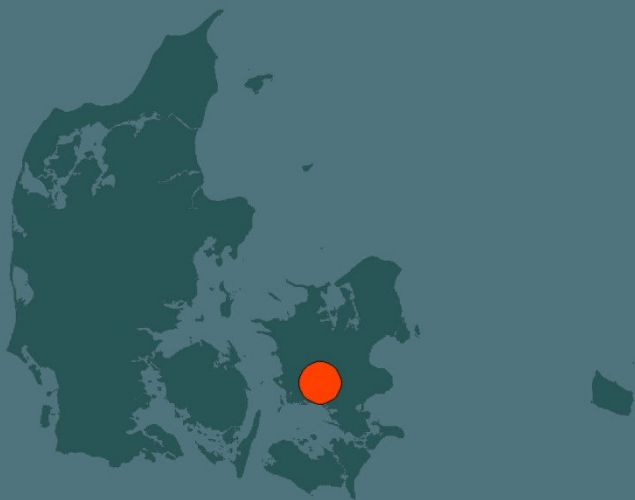
Område specifikke retningslinjer

- Tilstanden af levestederne for plettet rørvagtel og rørdrum forbedres, således at de kortlagte levesteder får en god naturtilstand i overensstemmelse med arternes krav til ynglelokalitet.
- Der søges udtaget kulstofholdige lavbundsjord i tilknytning til levested for plettet rørvagtel og rørdrum, så der kan skabes større sammenhængende arealer samtidig med, at udtagningen bidrager til at reducere udledningen af CO₂ og et renere vandmiljø.
- Kommunen og offentlige lodsejere skal være særlig opmærksomme på højmose, tidvis våd eng, rigkær, indlandssalteng, kalkoverdrev, lys skivevandkalv og mosehornugle samt sangsvane, sædgås og troland som trækfugle (jf. områdets målsætning), som er i tilbagegang inden for den biogeografiske region.

Det er en fælles opgave for kommuner og offentlige lodsejere at aftale nærmere på hvilke arealer og i hvilke kommuner, den konkrete indsats skal foregå.

Genvækst af birk i Holmegaard Mose. Foto: Torben Hviid

Miljø- og Fødevareministeriet
Naturstyrelsen

Haraldsgade 53
DK 2100 København Ø
Tlf.: (+45) 72 54 30 00
www.nst.dk